

Om Hæsum mose som arbejdsplads igennem tyve år (ca.1934 - 1954)

Skrevet 2007 af Else Jensen (årgang 1937).

I 1929 flyttede ægteparret Mary Kamille Børglum og Johan Marinus Pedersen (Ditlev) til husmandsstedet på Nibevej 15. Stedet ejedes af familien Svendsen, slægtning til Marinus. Maren Svendsen døde i 1934 og Svendsen flyttede til en anden del af familien i Buderup. Og Mary og Marinus overtog ejendommen. Ejendommen lå tidligere længere inde på marken i sydlig retning. Den nedbrændte i 1948 og blev så genopbygget ud mod vejen, hvor den ligger i dag.

Hjemmet i Mastrup, nu Nibevej 15

Med husmandsstedet fulgte en parcel i Hæsum mose. Denne parcel blev gennem tyve år arbejdsplads for familien Pedersen, der efterhånden, foruden mor og far, kom til at omfatte ti børn, der alle gennem årene fik mosen som fast arbejdsplads hver sommer. På pladsen kunne der for hver gravning ligge ca. 60.000 stk. tørv. Altså 120.000 pr. sommer.

Tørvene, der hvert år gravedes, blev leveret til mejeri, bager, skomager og skole i Støvring. Det drejede sig om første hold. Andet hold gik til familiens eget forbrug. Leverancen til Støvring ophørte kort efter krigen.

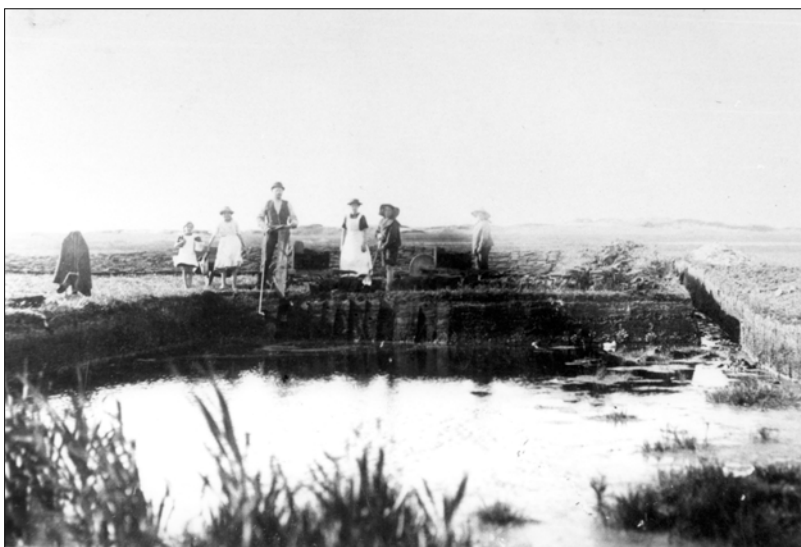

Nyopgravede tørv, her fra Ellidshøj 1918

I mosen, der er en lavmose, kunne der graves i tre dybder, såkaldte 1. 2. og 3. grav. Det øverste lag, altså 1. grav, der bestod af det vi kaldte ”hundekød”, kun svagt omdannet organisk materiale, var meget løst. Den blev gravet med tørspade, d.v.s. man kunne stå i bunden af graven og kaste de løsgravede tørvekloder op på en plads, der lå ca. 1 1/2 meter over bunden af graven. Herfra blev kloderne fragtet med enten trillebør eller på en

”slæber”, der blev trukket af en hest hen på tørrepladsen, hvor de blev lagt i række på række og senere blev ”stukket” i passende størrelser, så de var lettere at tørre og lettere at fragte.

Samme arbejdsgang for 2. og 3. gravning.

Tørvegrav fyldt med vand

I 2. grav måtte man, dersom der var et vådt år, tømme graven for vand. Det foregik med en spand. Vandet kastedes bagud på den tørvejord der var gravet af det øverste lag, den såkaldte overjord, den overjord havde ikke så stor brandværdi og blev derfor kasseret.

3. gravning blev foretaget med vandspade, dvs., at her stod vandet så højt, at man ikke kunne stå i bunden af graven, men stod oppe på brinken og trak tørvene op på

land. Selv i dette lag var der ikke sand blandet i tørv, så bunden af den tidligere sø må altså have ligget endnu dybere.

At der er tale om en sø forstås af, at på et tidspunkt under gravningen blev der først fundet en åre og nogle år senere en styrepind til en båd, disse effekter blev afleveret til lærer Hans Povlsen på Støvring skole. Hvor de findes nu, ved jeg ikke. Tidspunktet for fundet har været inden 1945.

Jeg (årgang 1937) har vel været 7-8 år, og da lærer Hans Povlsen viste effekterne frem på klassen, her markerede jeg, for at sige: ”at nu mangler vi kun ”bogen””, min udtale af ordet båden. Jeg kunne ikke udtale bogstavet ”d”. Denne mangel hjalp lærer Povlsen mig med at løse ved at forklare om tungestillingen. Og der var jo god tid til at øve på hjemvejen, der var ca. tre km lang.

Dreng i jumpe

Transporten til og fra mosen foregik, når der skulle graves, i ”sellkasse” dvs. pr. jumpe. Hvad ordet ”sellkasse” betyder ved jeg ikke, måske andre kloge folk kan komme med en forklaring. Når vi kørte, var vores far jo var med.

Tørvene vendes, her i Hyllested

Når tørvene senere skulle vendes og stakkes, gik de ældste børn fra skolen til mosen, og senere på dagen, når arbejdet var ovre, igen på gåben til hjemmet i Mastrup. Vi yngre børn havde de senere år cykler. Vi døjede ikke med overvægt!!

Vi børn husker tiden på forskellig måde. Det har jo nok været hårdt, det er dog ikke dette, vi husker så meget om, men mere oplevelsen. Vi kedede os ikke i vores barndom.

Tørvene køres hjem, her i Sørup

Gravningen foregik som sagt i to perioder. Første periode når forårsarbejdet på ejendommen var overstået. Disse tørv blev som sagt leveret til Støvring. Transporten foregik i stiv kassevogn. Tørvene skulle fra liggepladsen bæres op til vognen i tørvekurve!!!

Andet hold, senere på sommeren, jeg vil skyde på sidst i juli måned, men ofte så sent, at det kneb med at få tørre tørv til den hjemlige arne.

Mens vi arbejdede i mosen, passede mor bedriften derhjemme. Køer, grise, høns og køkkenhave skulle passes. Vi var jo dengang næsten selvforsynende med madvarer. Den mad vi fik med på arbejde var just ikke kalorierig. Rabarbergrød, rugbrødsmadder drysset med sukker plus rabarbersaftvand, hvidtøl og mælk at drikke og en flaske kaffe til far. Der kunne også ind imellem vanke en æggekage.

Når tørvene var tørret på oversiden, skulle de vendes, så undersiden også blev tør, og senere stables med tre rækker til én række, så vinden kunne få frit løb. Det var dette arbejde vi ”knejter” udførte efter skoletid og i sommertiden.

At vi unger ikke kom til skade, kan undre én, redskaberne var jo meget skarpe, og vi gik med bare fødder. Dog hændte det en dag, at min storesøster Dora kom til skade. Anton var under oplæring i at bruge tørvespaden og på én gang kom Doras lillefinger for tæt på den skarpe klinge og en dyb flænge blev resultatet.

Hvad gjorde man dengang? Jo, man lånte en cykel og cyklede alene som 11- 12-årig til lægen i Støvring med blodet fossende ud af såret på den ene hånd og en stor vabel på den anden. Stor opstandelse hos lægen. En lille tøs godt indsmurt i tørvejord og blodet løbende fra et sår. Lægen blev noget overrasket, men fik pigen i behandling. Dog under processen blev lægen

kaldt ud til en fødsel, og sygeplejersken måtte rense såret, der, da lægen nogle timer senere kom tilbage, blev syet med nogle sting og forsvarligt bundet ind. Og så kunne Dora cykle hjem til mor i Mastrup. Mor blev jo noget overrasket over at se sin datter med forbindelse etc.

Jo, man klarede sig!

Mosearbejdet begyndte for os børn i en alder på 8-9 år og fortsatte til 14-årsalderen, hvor vi kom ud at ”tjene”, som det hed den gang, men der var jo et nyt hold børn til at tage over.

Økonomisk må denne produktion jo have betydet en hel del, dels ved salg, dels ved selvforsyning med brændsel.

Alt i alt et hårdt liv, så jeg tror ikke mange af os taler henført om ”de gode gamle dage”.

Luftfoto af Hæsum Mose 1945 – man ser tydeligt de mange steder, hvor der har været gang i tørvegravningen